

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 15 kwietnia 2014 roku Sąd Rejonowy w Łowiczu, Wydział I Cywilny w sprawie o sygnaturze akt I C 624/12 z powództwa K. P. przeciwko D. P. (1) i M. P. o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli: **1.** oddalił powództwo; **2.** przyznał adwokatowi F. C. prowadzącemu Kancelarię Adwokacką w Ł. wynagrodzenie za udzieloną pozwanym pomoc prawną z urzędu w kwocie 2.952 złote, w tym 552 złote podatku VAT i nakazał wypłacić je ze środków Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Łowiczu; **3.** nie obciążył powódki K. P. obowiązkiem zwrotu kosztów sądowych wyłożonych ze środków Skarbu Państwa.

Powyższe rozstrzygnięcie oparte zostało na ustaleniach i wnioskach, z których najistotniejsze elementy przedstawiają się następująco:

Umową darowizny z dnia 29 grudnia 1998 roku J. i K. małżonkowie P. darowali swojemu synowi D. P. (1) i synowej M. P. do ich majątku wspólnego zabudowaną nieruchomość rolną oznaczoną jako działki nr (...), położoną we wsi B. gmina N. o łącznej powierzchni 4.65 ha, o wartości 120.598 złotych. D. i M. małżonkowie P. ustanowili na rzecz darczyńców nieodpłatną i dożywotnią służebność osobistą mieszkania. Od daty zawarcia umowy darowizny do 2002 roku strony pozostawały w dobrych relacjach. Do pierwszych konfliktów pomiędzy obdarowanymi, a darczyńcami doszło na tle korzystania z budynków gospodarczych i letniaka. Stosunki pomiędzy stronami uległy dalszemu pogorszeniu, gdy powódka odmówiła opiekowania się dziećmi pozwanych, aby M. P. mogła podjąć pracę jako sprzedawca w pobliskim sklepie. Napięcie między stronami narastało również na tle przedłużającego się zamieszkiwania w darowanej pozwanym nieruchomości najmłodszego syna powódki Ł.. Gdy w dniu 7 września 2006 roku zmarł J. P. relacje pomiędzy powódką, a pozwanymi uległy krótkotrwałej poprawie. Wyrokiem Sądu Rejonowego w Łowiczu z dnia 27 stycznia 2012 roku w sprawie o sygnaturze akt II K 599/11 D. P. (1) został uznany za winnego tego, że w okresie od dnia 1 maja 2002 roku do dnia 1 maja 2011 roku znęcał się psychicznie nad swoją matką K. P. oraz w okresie od 2009 roku do dnia 1 maja 2011 roku znęcał się psychicznie nad swoim bratem Ł. P. w ten sposób, że wszczywał awantury domowe, podczas których używał wobec pokrzywdzonych słów wulgarnych i powszechnie uznawanych za obelżywe, wyrzucał z mieszkania, groził popełnieniem przestępstwa na ich szkodę, to jest o czyn z art. 207 § 1 k.k. i za to wymierzono mu karę 10 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres trzech lat próby. Następnie pismem doręczonym M. P. w dniu 19 lipca 2012 roku powódka odwołała wobec każdego z pozwanych darowiznę udziału 1/2 części we współwłasności spornej nieruchomości, powołując się na ich rażącą niewdzięczność.

Na podstawie powyższych ustaleń faktycznych Sąd Rejonowy zważył, iż powództwo podlega oddaleniu, jako niezasadne. W ocenie Sądu I instancji nie budzi wątpliwości, że pozwanemu D. P. (1) należy przypisać rażącą niewdzięczność względem powódki, wyrażającą się popełnieniem na jej szkodę przestępstwa stypizowanego w art. 207 § 1 k.k. Jednakże w świetle zebranego w sprawie materiału dowodowego nie sposób przyjąć jakoby także i M. P. wykazała się względem powódki rażącą niewdzięcznością. Mając powyższe na względzie Sąd a quo, odwołując się do orzecznictwa Sądu Najwyższego podniósł, iż brak jest podstaw do żądania powrotnego przeniesienia własności nieruchomości darowanej do majątku wspólnego małżonków w sytuacji, gdy darowizna została skutecznie odwołana tylko względem jednego z małżonków pozostającego we wspólności majątkowej małżeńskiej. Sąd meriti argumentował, iż w takiej sytuacji odwołanie darowizny rodzi jedynie roszczenie o zapłatę równowartości przedmiotu skutecznie odwołanej darowizny. /wyrok wraz z uzasadnieniem – k. 147-155/

Apelację od powyższego wyroku wniosła powódka, zaskarżając go w części, tj. w zakresie punktu 1. Zaskarżonemu wyrokowi zarzuciła:

1. naruszenie prawa procesowego – art. 233 k.p.c. zobowiązującego Sąd do oceny materiału dowodowego w oparciu o jego wszechstronne rozważenie poprzez odmowę wiarygodności zeznań powódki w części odnoszącej się do rażącej niewdzięczności pozwanej;

2. naruszenie prawa materialnego – art. 898 § 1 i 2 k.c. poprzez jego błędne niezastosowanie w realiach niniejszej sprawy;

3. naruszenie prawa materialnego - art. 87 ust. 1 Konstytucji RP poprzez jego niezastosowanie i oparcie zaskarżonego wyroku o nieobowiązujące w Polsce źródła prawa, tj. orzecznictwo Sądu Najwyższego i stanowisko doktryny (bliżej niesprecyzowanej);

4. naruszenie prawa materialnego – art. 21 ust. 1 Konstytucji poprzez jego niezastosowanie, a tym samym naruszenie prawa własności powódki w odniesieniu do 1/2 udziału w zabudowanej nieruchomości o powierzchni 4,65 ha, oznaczonej w ewidencji gruntów numerami 12, 57, 172, 269, 301, 595 i 505, dla której to nieruchomości jest prowadzona w Sądzie Rejonowym w Łowiczu księga wieczysta nr (...).

W konkluzji powyższych zarzutów powódka wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku w punkcie 1. poprzez rozstrzygnięcie zgodnie z żądaniem pozwu oraz zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania przed sądami obu instancji, w tym zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Ewentualnie apelująca wniosła o uchylenie zaskarżonego orzeczenia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia w zakresie kosztów postępowania przed Sądem II instancji. /apelacja – k. 168-172/

Na rozprawie odwoławczej w dniu 8 grudnia 2014 roku pełnomocnik powódki oświadczył, że popiera apelację, natomiast pełnomocnik pozwanych wniosł o jej oddalenie oraz zasądzenie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwany z urzędu oświadczając, iż nie zostały one opłacone w całości ani w części. /e-protokół rozprawy z dnia 8 grudnia 2014 roku: stanowisko procesowe pełnomocnika powódki – 00:04:05, stanowisko procesowe pełnomocnika pozwanych – 00:10:18/

Sąd Okręgowy w Łodzi zważył, co następuje:

Apelacja powódki nie jest zasadna i jako taka podlegała oddaleniu.

Sąd Okręgowy aprobuje ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd I instancji i wyrażone przez ten Sąd oceny prawne. Zarzuty skarżącej zawarte w apelacji nie zasługują na uwzględnienie.

Za chybiony należało uznać podniesiony przez skarżącą zarzut błędnego ustalenia przez Sąd I instancji stanu faktycznego, czyli naruszenia dyspozycji art. 233 § 1 k.p.c. W myśl powołanego przepisu art. 233 § 1 k.p.c. Sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Ocena dowodów polega na ich zbadaniu i podjęciu decyzji, czy została wykazana prawdziwość faktów, z których strony wywodzą skutki prawne. Celem Sądu jest tu dokonanie określonych ustaleń faktycznych, pozytywnych bądź negatywnych i ostateczne ustalenie stanu faktycznego stanowiącego podstawę rozstrzygnięcia. Ocena wiarygodności mocy dowodów przeprowadzonych w danej sprawie wyraża istotę sądenia w części obejmującej ustalenie faktów, ponieważ obejmuje rozstrzygnięcie o przeciwnych twierdzeniach stron na podstawie własnego przekonania sędziego powziętego w wyniku bezpośredniego zetknięcia ze świadkami, stronami, dokumentami i innymi środkami dowodowymi. Powinna odpowiadać regułom logicznego rozumowania wyrażającym formalne schematy powiązań między podstawami wnioskowania i wnioskami oraz uwzględniać zasady doświadczenia życiowego wyznaczające granice dopuszczalnych wniosków i stopień prawdopodobieństwa ich występowania w danej sytuacji. Jeżeli z określonego materiału dowodowego Sąd wyprowadza wnioski logicznie poprawne i zgodne z doświadczeniem życiowym, to ocena Sądu nie narusza reguł swobodnej oceny dowodów (art. 233 § 1 k.p.c.) i musi się ostać choćby w równym stopniu, na podstawie tego materiału dowodowego, dawały się wysnuć wnioski odmienne. Tylko w przypadku, gdy brak jest logiki w wiązaniu wniosków z zebranymi dowodami, lub gdy wnioskowanie Sądu wykracza poza schematy logiki formalnej albo, wbrew zasadom doświadczenia życiowego, nie uwzględnia jednoznacznych praktycznych związków przyczynowo – skutkowych to przeprowadzona przez Sąd ocena dowodów może być skutecznie podważona.

W kontekście powyższych uwag należy podnieść, że wbrew twierdzeniom apelującej w rozpoznawanej sprawie Sąd Rejonowy dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych w oparciu o cały zgromadzony materiał dowodowy i nie naruszył dyspozycji art. 233 § 1 k.p.c. Przeprowadzona przez tenże Sąd ocena materiału dowodowego jest w całości logiczna i zgodna z zasadami doświadczenia życiowego, zaś wszelkie podniesione w tym zakresie zarzuty stanowią w istocie jedynie polemikę z prawidłowymi i nie obciążonymi jakimkolwiek błędnymi ustaleniami Sądu I instancji.

Nie ma racji apelująca, iż Sąd Rejonowy niezasadnie odmówił wiarygodności złożonym przez powódkę zeznaniom na okoliczność, iż po zakończeniu sprawy karnej D. P. (1) także i synowa powódki M. P. zaczęła wyzywać ją i robić awantury. Jak trafnie zauważył Sąd I instancji zeznania powódki na wskazaną okoliczność nie zasługują na wiarę, gdyż stoją w sprzeczności z treścią złożonych przez powódkę wyjaśnień informacyjnych, a nadto stoją one w sprzeczności z treścią zeznań świadków R. M. oraz D. P. (2). Sąd Okręgowy w pełni podziela zaprezentowane stanowisko Sądu I instancji, uznając je za własne. Warto także nadmienić, iż zeznania powódki dotyczące innych okoliczności faktycznych sprawy, także okazały się niewiarygodne, co nakazuje traktować treść złożonych przez powódkę zeznań z dużą dozą ostrożności.

W świetle powyższych argumentów nie sposób podzielić zarzutu powódki odnośnie naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. Sąd oceniając wiarygodność zeznań jednej ze stron postępowania na daną okoliczność może uznać je za wiarygodne, jeżeli znajdują one oparcie w pozostałym materiale dowodowym. Natomiast zeznania, które takiego potwierdzenia nie znajdują lub są sprzeczne z zasadami logicznego myślenia lub doświadczenia życiowego winny być oceniane jako pozbawione waloru wiarygodności.

Reasumując Sąd I instancji zasadnie stwierdził, iż apelująca nie zdołała w niniejszej sprawie wykazać, iż po zakończeniu sprawy karnej D. P. (1) także i M. P. zaczęła ją wyzywać i wszczynać awantury. Przypomnieć należy, iż w polskim postępowaniu cywilnym, mającym charakter procesu kontradyktoryjnego, w myśl art. 6 k.c., którego procesowym odpowiednikiem jest art. 232 k.p.c., ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie wywodzącej z danego faktu skutki prawne. To na stronie, która poprzez swoje aktywne działanie, którym jest między innymi wskazywanie dowodów, spoczywa ciężar udowodnienia faktów, z których wywodzi skutki prawne. Zadaniem Sądu jest natomiast jedynie kontrolowanie, czy strony wypełniają swoje kontradyktoryjne obowiązki prawidłowo. Oznacza to, iż ryzyko nieudowodnienia podstawy faktycznej żądania spoczywa wyłącznie na stronie powodowej.

Przechodząc do oceny zarzutów naruszenia prawa materialnego wskazać należy, że chybiony jest zarzut naruszenia przez Sąd Rejonowy art. 898 § 1 i 2 k.c. Apelująca twierdzi, że rażąca niewdzięczność pozwanej M. P. polega na jej biernej postawie w odniesieniu do działań jej męża D. P. (1). Z powyższą argumentacją nie sposób się zgodzić. Pod pojęcie rażącej niewdzięczności podpada tylko takie zachowanie obdarowanego, polegające na działaniu lub zaniechaniu (nieczynieniu) skierowanym bezpośrednio lub nawet pośrednio przeciwko darczyńcy, które oceniając rzecz rozsądnie, musi być uznane za wysoce niewłaściwe i krzywdzące darczyńcę. Rażąca niewdzięczność musi cechować znaczne nasilenie złej woli skierowanej na wyrządzenie darczyńcy krzywdy. Przeprowadzając badanie, na ile obdarowany dopuścił się niewdzięczności wobec obdarowanego i czy była to niewdzięczność rażąca, należy każdorazowo rozpatrywać okoliczności konkretnej sprawy. Pamiętać przy tym należy, że przy dokonywaniu oceny zachowania obdarowanego trzeba także uwzględniać zachowanie darczyńcy (Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania – część szczególna. red. A. Kidyba, 2010, art. 898 k.c., LexOmega). W rozpoznawanej sprawie bierna postawa M. P. wobec poczynań jej męża może być postrzegana jako przejaw niewdzięczności, lecz nie jako jej kwalifikowana postać, to jest rażąca niewdzięczność. Bierna postawa pozwanej M. P. może znaleźć usprawiedliwienie w fakcie, że stosunki między powódką a jej synem D. P. (1) są wielopłaszczyznowe i skomplikowane, zaś pozwana nie chciała wkraczać w relacje między synem a jego matką. Nie bez znaczenia pozostaje także sama postawa powódki, która wszczynała awantury, zamykała na klucz letniak, odmówiła opieki nad dziećmi pozwanych, nie wyraziła zgody na zamontowanie w zajmowanych przez nią pomieszczeniach centralnego ogrzewania, wymiany okien oraz na doprowadzenie wody. Tego typu zachowania powódki są sprzeczne z zasadami współżycia społecznego i panującymi w środowisku wiejskim zwyczajami. Zważyć także należy, iż pomimo powyższego pozwani cały czas wywiązywali się ze swych obowiązków w ramach służebności osobistej.

Mając na uwadze, że w rozpoznawanej sprawie rażąco niewdzięcznością wykazał się tylko jeden z pozwanych małżonków podnieść należy, iż aby można było skutecznie przenieść z powrotem na rzecz darczyńcy udział jednego z małżonków we własności nieruchomości objętej wspólnością ustawową konieczne byłoby przekształcenie współwłasności łącznej na współwłasność w częściach ułamkowych, gdyż tylko w takim przypadku darczyńca mógłby skutecznie zgodnie z art. 898 § 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. domagać się przeniesienia na niego udziału należącego do małżonka, w stosunku do którego darowizna została odwołana z uwagi na jego rażąco niewdzięczność. Ponieważ pozwani pozostają nadal w ustroju wspólności majątkowej małżeńskiej Sąd Okręgowy stoi na stanowisku, iż w razie odwołania darowizny nieruchomości, co wywołuje jedynie skutek obligacyjny, uczynionej do majątku wspólnego małżonków z powodu rażącej niewdzięczności tylko jednego małżonka należy przyjąć, że w braku zgody obojga małżonków na powrotne przeniesienie własności nieruchomości na darczyńcę ma on do niewdzięcznego małżonka tylko roszczenie pieniężne o zapłatę równowartości jego udziału we współwłasności nieruchomości, a to zgodnie z art. 898 § 2 zdanie 1 k.c. w związku z art. 405 in fine k.c., w myśl którego jeżeli wydanie korzyści w naturze jest niemożliwe darczyńca może żądać zwrotu jej wartości. Przedstawione stanowisko zostało zaakceptowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2012 roku, sygn. akt I CSK 284/11, L.; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 31 stycznia 2014 roku, sygn. akt V ACa 664/13, L.; wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 28 czerwca 2013 roku, sygn. akt I ACa 563/13, L.).

W tym miejscu zaakcentowania wymaga także bardzo ważna z punktu widzenia procesowego okoliczność, na którą zwrócił uwagę Sąd Rejonowy w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, iż powódka mogła odwołać umowę darowizny jedynie w odniesieniu do przypadającego jej udziału we własności objętej sporną umową nieruchomości, ponieważ darczyńcą była wraz z mężem, a umowa dotyczyła majątku objętego wspólnością majątkową małżeńską. Skoro zaś małżonek powódki zmarł 7 września 2006 roku, zgodnie z art. 899 § 2 k.c. odwołanie darowizny w zakresie udziału jemu przypadającego, mogło nastąpić jedynie przez spadkobierców darczyńcy i to w warunkach określonych w tym przepisie, przy uwzględnieniu § 3 tego artykułu (wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 23 maja 2013 roku, sygn. akt I ACa 157/13, L.).

Nietrafny jest nadto zarzut skarżącej naruszenia art. 87 ust. 1 Konstytucji RP poprzez oparcie zaskarżonego wyroku o nieobowiązujące w Polsce źródła prawa, to jest orzecznictwo Sądu Najwyższego i stanowisko doktryny. Jak słusznie podnosi apelująca orzecznictwo Sądu Najwyższego oraz poglądy doktryny nie są źródłem powszechnie obowiązującego prawa, lecz stanowią jedynie wskazówki co do rozumienia obowiązujących przepisów. Nie sposób jednak przyznać skarżącej racji, iż Sąd Rejonowy oparł zaskarżony wyrok nie na prawie, lecz na orzecznictwie i poglądach doktryny. Przywołane obszernie przez Sąd I instancji orzecznictwo Sądu Najwyższego stanowiło jedynie wskazówkę dla tego Sądu jak należy rozumieć mające zastosowanie w niniejszej sprawie przepisy powszechnie obowiązującego prawa, samo zaś w sobie nie było podstawą prawną zaskarżonego rozstrzygnięcia.

Zamierzonego przez skarżącą skutku nie jest wstanie odnieść także zarzut naruszenia art. 21 ust. 1 Konstytucji RP. Konstytucyjne prawo własności nie ma charakteru absolutnego. Sąd Okręgowy stoi zaś na stanowisku, iż zestawiając ze sobą przepisy mówiące o współwłasności majątkowej małżeńskiej z art. 898 k.c., przewidującym możliwość odwołania darowizny należy przyjąć, iż żądanie zwrotnego przeniesienia własności przedmiotu darowizny na darczyńcę przy skutecznym odwołaniu darowizny jedynie w stosunku do jednego z małżonków (obdarowanych), gdy przedmiot darowizny wchodzi do ich majątku wspólnego jest niemożliwe. Jednocześnie interes darczyńcy jest zabezpieczony gdyż przysługuje mu roszczenie pieniężne w stosunku do rażąco niewdzięcznego małżonka na podstawie art. z art. 898 § 2 zdanie 1 k.c. w związku z art. 405 in fine k.c.

Mając powyższe na uwadze, wobec bezzasadności zarzutów sformułowanych w apelacji oraz nieujawnienia okoliczności, które winny być uwzględnione w toku postępowania drugoinstancyjnego z urzędu, Sąd Okręgowy oddalił apelację w oparciu o art. 385 k.p.c., jako bezzasadną.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Odwoławczy orzekł na podstawie art. 102 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Sąd Odwoławczy uznał bowiem, że zasadnym jest zastosowanie w stosunku do powódki dobrodziejstwa wynikającego z art. 102 in fine k.p.c. i odstąpienie od obciążenia jej obowiązkiem zwrotu przeciwnikowi kosztów postępowania

apelacyjnego. Sąd Okręgowy miał na uwadze, iż żądanie powódki skierowane do D. P. (1) jest uzasadnione, jednakże powództwo musiało podlegać oddaleniu, gdyż przedmiot darowizny wszedł do majątku wspólnego pozwanych zaś rażąca niewdzięczność można przypisać wyłącznie jednemu z pozwanych małżonków. Sąd Odwoławczy wziął pod rozwagę także głęboki konflikt w rodzinie, której członkowie są przeciwnikami procesowymi w sprawie, a obciążenie powódki kosztami procesu spór ten mogłoby jedynie podsycić.

Zważywszy, że w toku postępowania drugoinstancyjnego pozwani korzystali z przyznanej z urzędu pomocy (...) Sąd Okręgowy przyznał i nakazał wypłacić na rzecz ustanowionego z urzędu pełnomocnika ze Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Łowiczu kwotę 1.476 złotych, obejmującą podatek VAT w wysokości 23% - § 19, § 2 i § 6 pkt 5 w zw. z § 13 ust. 1 pkt 1 powołanego wyżej rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. z 2013 r., poz. 461).